

ב"ה

סוגיות בחסידות

עבודת האתכפיה

ענינה ומעלותיה
ומקומה בעבודת ה'

סקירה כללית

הסוגיא תחולק לשישה שיעורים,
שיעור פתיחה ועוד חמישה שיעורים

1. פתיחה: מהי אתכפא

♦ תוכן השיעור: ♦

נזכיר את חידושו של אדה"ז בענין שתי הנפשות והמדרגות צדיק ובינוני ונסיק עפ"ז שכללות עבודת הבינונים - ואלו המנסים להיות בינונים - היא כפיית רצון הנה"ב, ש'היא היא האדם עצמו בבינונים', היינו אתכפא.

♦ המענה שיקבל התלמיד: ♦

ה'אישור' שכך נראת עבודת הבינוני, בכפיה נגד טבעו, ובזה מענה לתמיהה המלווה את הבחור "האם אני חסידשער בחור למרות שיש בי רצונות אחרים מעבודת ה'".

2. תפקידנו להלחם

♦ תוכן השיעור: ♦

נעמוד על ביאור בפרק כז בתניא שזוהי תכלית ירידת נשמות הבינונים - לכפות את הסט"א, ובכל דחיה שדוחה את הרע שבקרבו הוא דוחה את כללות הסט"א, ונוסיף לזה את המבואר בפרק לו שתכלית בריאת העולם היא שיהי' עולם תחתון המלא קליפות ודווקא כפייתם לקדושה משלימה הכוונה בדירה בתחתונים.

♦ המענה שיקבל התלמיד: ♦

ההכרה בזה שיש משמעות לעבודתו, שכל דחיה של הרע פועלת בכל העולמות ומקרבת את הגאולה, ובזה מענה לתמיהה "האם יש משמעות בזה שאני נלחם שוב ושוב על אותו הדבר".

3. בשמחה ובטוב לבב

♦ תוכן השיעור: ♦

נבאר את גודל הנח"ר שלמעלה מעבודה זו, כפי שעולה מהמבואר לעיל בגודל הפעולה של האתכפאי, כמשל המאכלים החמוצים המתוקנים המשיבים את הנפש, נדגיש את הענין 'אני לא נבראתי אלא לשמש את קוני', וממילא המטרה אינה לחפש את שלימות עצמו אלא לעשות רצון ה',

♦ המענה שיקבל התלמיד: ♦

האפשרות להתמיד בעבודה כזו מתוך חיות, שהרי כשלא מחפשים שלימות א. נמצאים כבר במקום הנכון והאמיתי, ב. יורדים כל המתחים משאיפות לא ממומשות. ובזה מענה לתמיחה "האם אפשר לילך נגד הטבע ועדיין לשמוח בזה?"

4. קשה? מצוין!

♦ תוכן השיעור: ♦

בשיעור זה נגע בפרט נוסף בסוגיית האתכפאי - הקשיים הפרטיים בנוסף לקושי הכללי לעשות דבר נגד טבעו, שכמובן נובעים מהנקודה הכללית הזו. נביא את ביאור כ"ק אדמו"ר שאם יש קושי בדבר מזה ראהו תפקידו מצד שורש נשמתו,

ונוסיף את המבואר בכללות בחסידות ובישחות רבותינו נשיאינו שאצל חסידים אין 'בדרך ממילא' וכל דבר צריך לבוא ביגיעה וכך הוא מתקיים יותר.

♦ המענה שיקבל התלמיד: ♦

האם אחרי כל הביאור שזהו תפקידי ובזה נגרמת נחת רוח - האם בכל זאת היה עדיף שהכל היה בא בקלות? נדגיש את מעלת העבודה א. בחשיבות הדבר עד שהסט"א מנגדת לו, ב. רק כך נעשה קניין אמיתי בנפש.

5. תחילת העבודה – וגם תכלית שלימותה

♦ תוכן השיעור: ♦

נבאר את גודל עילוי ה'המשכות' שע"י האתכפא, אור הסובב, בזבז האוצרות לאנשי החיל, ונאיר זאת ע"י הביאור בזה ש'מזכירין יצ"מ (אתכפא) בימוה"מ (אתהפכא)" היינו שאת נקודת האמת והמסירות לאלקות מקבלים דוקא בעבודת האתכפא (כמעלת ביטול היש על ביטול במציאות).

♦ המענה שיקבל התלמיד: ♦

כאן נעביר את המסר שהאתכפא היא ענין מרכזי כל כך בחייו של חסיד, שבזה הוא מתחיל את עבודתו, וגם 'שומר' על ענין זה בכל דרכו - שתמיד הוא מנסה לצאת ממציאותו

6. "וימעיט הנאותיו"

♦ תוכן השיעור: ♦

כאן נפרט על הביטוי של ענין האתכפא ב'עשה טוב', להוסיף בלימוד למעלה מרגילותו - כמבואר בפרק טו בתניא בענינו של 'עובד אלקים', והעבודה של 'קדש עצמן במותר לך' - להמעיט הנאותיו ושהיו כל מעשיו לשם שמים.

♦ המענה שיקבל התלמיד: ♦

הבנה טובה ובהירה מהו היחס החסידי לעניני מותרות, וסיכום המסר העולה מכללות הסוגיא - יהודי חסידי הוא זה שמחפש תמיד ללכת אחר רצון ה' ולא אחר רצונותיו הטבעיים.

שיעור מס' 1 | פתיחה אתכפיא מהי?

בשיעור זה נערוך הכרות עם המושג 'אתכפיא', ובעיקר עם הביטוי שלו בעבודת ה'.
(אולי בכיתות גבוהות יותר ניתן לדלג על שיעור זה, ורק להדגיש את הנקודות המבוארות בו במקומות המתאימים)

א. פתיחה:

נפתח בשאלת בירור אצל התלמידים: מה ידוע לכם על 'אתכפיא'?

נצפה למגוון תשובות:

- להתאפק שלא לעשות דבר שאסור לעשותו.
- מנהג של חסידים גדולים שלא לאכול מותרות, ובמיוחד 'מאראז'נע' [-גלידה]..

אח"כ נברר:

האם להתפלל, ללמוד ולעסוק במבצעים גם יכול להיות 'אתכפיא'? ומה לגבי אכילת מצה בפסח או הנחת תפילין מדי יום - האם גם הם יכולים להחשב 'אתכפיא'?

ב. 'צדיק' ו'כינוני' של תניא

מקור המילה 'אתכפיא' הוא מדברי הזהר:

כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין [= כאשר כופים את הצד
האחר (צד הקליפות) ממשיכים אור אלקי נעלה ביותר בכל העולמות]
(מזח"ב קכב, ב. שם סז, ב. קפד, א)

משמעותם הפשוטה של דברי הזהר היא שכאשר יהודים בעבודתם כופים ומשברים את
הסטרא אחרא בעולם - מגלים הם את כבודו של הקב"ה בכל העולמות.

כיצד כופים את הסט"א? היכן אנו מוצאים זאת בעבודת ה' של כל יהודי פרטי?

כדי להבין זאת, ולהבין כיצד הפכה עבודת האתכפיא למושג המוכר כל כך מהסיפורים
על עבודתם של חסידים מכל הדורות, עלינו להקדים ולהזכיר את המבואר בפרקים
הראשונים של ספר התניא, ומהמבואר שם נבין מהי בדיוק אתכפיא, וגם עד כמה עבודה
זו מרכזית בחיי היום יום של כל אחד מאתנו.

חידוש מרכזי מאד מחדש אדה"ז כבר בפרק הראשון בתניא, והוא שלכל אחד יש 'שתי נפשות'. ובלשון הרב:

דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד רשע, יש שתי נשמות, וכדכתיב: "ונשמות אני עשיתי", שהן שתי נפשות

(תניא פרק א)

מדיוק לשונו של רבינו הזקן 'שתי נשמות' - שהן שתי נפשות מובן שהכוונה היא שלכל אחד ישנן שתי מערכות שלימות של רצונות, תובנות ורגשות, ולא רק שישנו אדם אחד ושני כוחות חיצוניים, יצר טוב ויצר הרע, מנסים להטות אותו לשני צדדים.

על פי יסוד זה ממשיך ומבאר רבינו הזקן מיהם ה'צדיק' וה'בינוני':

אם לאדם היתה רק נפש אחת, ששני יצרים מנסים 'להשתלט' עליה - אזי הוא היה נמדד בצורה 'טכנית' - כמה פעמים מתגבר היצר האחד וכמה פעמים מתגבר השני, ואם הרוב לצד הטוב - נוכל לכנות אדם זה בשם 'צדיק', כי הרי האדם עצמו נשאר אותו האחד.

אבל אם יש לנו שתי נפשות, האחת אלקית והאחת בהמית, הנה המלחמה ביניהם היא מלחמה עמוקה יותר:

כל אחת מהן רוצה להיות **המהות הפנימית** של האדם, הנפש הבהמית רוצה לעשותו לאדם בהמי, שהרצונות והמחשבות שלו הם אודות טובות עצמו והנאות גופו, והנפש האלקית מבקשת לפעול שכל רצונותיו יהיו על פי רצון ה'.

וכך מובן, שכדי לקרוא לאדם בשם 'צדיק', עלינו לבדוק מהי מהותו הפנימית, האם הנפש האלקית היא השולטת אצלו באופן מוחלט, שכל רצונותיו הם לאלקות עד שנוכל לומר עליו שהוא אדם 'אלקי', או שעדיין אין הדבר כך.

וכך ממשיך ומגדיר רבינו הזקן מיהו צדיק:

כי הנה צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב ולכן נקרא צדיק וטוב לו, הוא על ידי הסרת הבגדים הצואים לגמרי מהרע. דהיינו למאוס מאד בתענוגי עולם הזה להתענג בהם בתענוגות בני אדם למלאת תאוות הגוף בלבד ולא לעבודת ה', מפני היותם נמשכים ונשפעים מחקליפה וסטרא אחרא, וכל מה שהוא מהסטרא אחרא הצדיק גמור הוא שונא בתכלית השנאה, מחמת גדל אהבתו לה וקדושתו באהבה רבה בתענוגים וחיבה יתרה הנ"ל.

(תניא פרק ג')

גם לצדיק ישנה נפש בהמית המחיה את גופו, אבל הוא הפך אותה לגמרי לטוב, וכעת הנפש היחידה שמורגשת אצלו היא הנפש האלקית, וכל תענוגי עולם הזה מאוסים ושנואים אצלו.

ובמילים פשוטות:

אנשים רגילים לאחר כמה שעות ללא אכילה מרגישים תחושת רעב טבעית, המובילה אותם ללכת ולאכול. אין בזה לכאורה שום דבר פסול, הרי זה דבר טוב שהגוף שלנו מרגיש רעב, כך אנחנו לא שוכחים לאכול ושומרים על בריאותנו.

אבל אם נעמיק בזה נבין שאדם שאוכל מחמת שהוא רעב - הרי הוא מתנהל על פי נפש הבהמית שלו, שהיא המקור לתחושות הטבעיות שבאדם.

הצדיק שהפך את הנפש הבהמית לגמרי אינו מרגיש תחושת רעב רגילה, אצלו כל מושג האכילה הגשמי אינו אלא לבוש חיצוני ל'עבודת ה' של האכילה: בירור הניצוצות שבמאכל והמשכת אלקות בעולם על ידי הברכה והאכילה לשם שמים. הנפש שלו כלל לא מרגישה את התחושה של 'אני רעב', אלא התחושה שיש אצלו לפני האכילה היא: 'הגיעה העת לעבוד את ה' בענין האכילה'.

לפי זה נבין מיהו הבינוני:

לבינוני כן ישנה תחושה טבעית של רעב, ויותר מזה - לפעמים יש לו גם חשק ותאוה למאכל טעים, אלא שהוא מתגבר על תחושות אלו ומרכז את מחשבתו אודות עבודת ה' ומכוון לאכול רק לשם שמים.

וכך מבאר אדמו"ר הזקן את מדריגתו של הבינוני:

אך מהות ועצמות נפש האלקית, שהן עשד בחיטותיה, לא להן לבדן המלוכה והממשלה בעיר קטנה, כי אם בעיתים מזומנים, כמו בשעת קריאת שמע ותפילה. . אבל אחר התפילה בהסתלקות המוחין דגדלות אין סוף ברוך הוא, הרי הרע חוזר וניערר בחלל השמאלי, ומתאוה תאוה לתאוות עולם הזה ותענוגיו. . כאילו לא התפלל כלל.

(תניא פרק י"ב)

אמנם לבינונים, עובדי ה' האמיתיים, ישנם זמנים בהם נרגשת רק הנפש האלקית, כמו בשעת התפילה, אבל זה רק באופן זמני, והנפש הבהמית נמצאת אז במצב של 'שינה', ולאחר התפילה היא חוזרת ומתעוררת מחדש.

[אדמו"ר הזקן מבאר שם בהמשך הפרק שאין הכוונה שתפילתם היתה לחינם והם לא פעלו שום דבר בנפשם, אלא נשאר 'רשימו' מהתפילה במשך כל היום, אבל אין זה שינוי אמיתי. נקודה זו, מה כן מצליח לפעול הבינוני על עצמו, תבאר בעז"ה בשיעורים הבאים].

ג. מיהו האדם?

כעת ננסה לסכם לעצמנו את המובן מהאמור לעיל:

באם נשאל: כאשר הצדיק אומר לנו 'אני רוצה' מי מדבר עמנו, הנפש האלקית או הנפש הבהמית? וכאשר הבינוני אומר את אותו הדבר, איזו נפש מדברת עמנו?

נראה זאת בדברים המפורשים בתנאי:

הס"א שהיה האדם עצמו בביטנים שנפש החיונית המחיה הגוף היא בתקפה כתולדתה בלבו נמצא היא היא האדם עצמו.

ועל נפש האלהית שבו נאמר "נשמה שנתת בי טהורה היא", 'שנתת בי דייקא, מכלל שהאדם עצמו אינו הנשמה הטהורה.

כי אם בצדיקים שבהם הוא להפך, שנשמה הטהורה, שהיא נפש האלקית, הוא האדם וגופם נקרא בשר אדם. . אבל בבינוני מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית שמש"א המלוכשת בדמו ובשרו לא נהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו.

(תניא פרק כ"ט)

מהותו האמיתית והפנימית של כל יהודי היא הנפש האלקית שלו, וגם כאשר אומר לנו יהודי במפורש שאין הוא מאמין ח"ו בקב"ה או שאין ברצונו לקיים איזו מצוה - נאמר לו שאין זה רצונו האמיתי אלא רק רוח שטות של הנפש הבהמית שמכסה על הרצון האמיתי של הנפש האלקית.

אבל יחד עם זאת, כאשר נשאל 'מהי המהות הגלויה והמורגשת של האדם', מהי המחשבה הראשונה והטבעית שלו, האם ההרגשה הראשונה שלו היא - האלקות ורצון ה', ואין אצלו שום מקום למחשבה אחרת - וזו היא מדריגת הצדיק;

או שהצורה הטבעית שבה מרגישה הנפש שלו היא - המציאות והישות העצמית, והוא משתדל להתגבר על רגש זה ולהשליט את הנפש האלקית על הרגש הטבעי - וזו היא מדריגת הבינוני.

ד. חיים של כפיית הרצון

לאחר שהסברנו היטב מהי המהות המורגשת של הבינוני, שמצד עצמו הנפש הבהמית היא בתקפה כתולדתה, והרגשות והמחשבות הטבעיים שלו הם אודות מציאותו והנאותיו, והוא מתגבר על טבעו הגלוי ומשליט עליו את הנפש האלקית,

מזה תצא לנו מסקנה מרעישת:

הבינוני חי כל הזמן נגד טבעו הרגיל. לבו מתאוה לדבר אחד - והוא באופן תמידי עושה להיפך, כרצונה של הנפש האלקית שלא מורגשת אצלו כדבר טבעי לגמרי במשך חיי היום יום.

ובלשונו הק' של ספר התניא:

הרי זאת היא מדת הבינונים ועבודתם, לכבוש היצר וההרהור העולה מהלב למוח ולהסיח דעתו לגמרי ממנו ולדחותו בשתי ידיים כנ"ל.

(תניא פרק כ"ז)

כעת נוכל להבין את משמעותה של עבודת ה'אתכפיא':

לפי מה שלמדנו עתה יוצא שעבודתו של הבינוני היא באופן של 'כפיה' - הוא כופה את טבע הנפש המורגשת שלו, הנפש הבהמית. וזוהי ה"אתכפיא" - במשמעות של 'כפיה' כמו אדם שכפו והכריחו אותו לעשות דבר שלא כפי רצונו - העבודה לעשות את רצון ה' בצורה שאינה המשך טבעי למה שאני רוצה, מבין או מרגיש, אלא שעלי להתגבר על עצמי כדי לעשותו.

ה. הלואי בינוני

על עבודת הבינוני כותב רבינו הזקן בספר התניא - "ספר של בינונים" - שהיא עבודתו של כל אחד מ ישראל, למעט אותם יחידי סגולה שזכו לנשמת צדיק.

וכך נאמר בכמה מקומות בתניא:

והנה, מידת הבינוני היא מידת כל אדם, ואחריה כל אדם ימשוך, שכל אדם יכול להיות בינוני בכל עת ובכל שעה.

(תניא פרק י"ד)

אילו היה מכיר מקומו, שהוא רחוק מאד ממדרגת צדיק, והלואי היה בינוני ולא רשע כל ימיו אפילו שעה אחת.

(תניא פרק כ"ז)

ועל פי המובן לעיל שעבודת הבינוני היא ללכת נגד טבעו, אפשר לענות על שאלה גדולה שלעיתים רבות מפריעה לאנשים רבים שמתעסקים בעבודת ה':

איך יתכן שיש אצלי רצונות לענינים לא טובים? איך יתכן שהתגברתי על דבר זה ריבוי פעמים ונראה שלא נחלשה כלל תאוותי אליו ואני צריך להתאמץ שוב ושוב על אותו הדבר? וכך נכנסים ספקות האם אני הולך בדרך הנכונה בעבודת ה' או שיש דבר מה שאני עושה באופן לא נכון?

על זה עונה לו אדמו"ר הזקן:

זוהי בדיוק עבודתו של הבינוני! להתגבר על טבעו ולדחות את הרצונות והתאוות של הנפש הבהמית שוב ושוב, גם אם יהיה עליו לעשות זאת כל ימיו.

ובאם נעלה בזכרוננו את אותם שמות של חסידים גדולים ביותר, עובדי ה' שהתמסרו כל ימיהם לעבודה פנימית מתוך התמסרות וחיות פנימית, שוודאי שמענו שעל הגדולים שבהם אמרו חסידים שהם היו בבחינת 'בינוני', כלומר שהצליחו להגיע למצב שבו באופן תמידי הם דוחים את כל התאוות של נפש הבהמית.

ובזכרנו זאת, נוכל להבין שגם אנחנו, בהתגברות על הנפש הבהמית עומדים בשורה אחת - עם כל ריחוק הערך שבדבר - עם אותם חסידים גדולים וממלאים את הכוונה העליונה בירידת הנשמה שלנו לגוף, ועובדים את עבודת ההתגברות של הבינוני.

ו. מסקנת הדברים

נבחן את עצמנו אם הבנו כראוי את הדברים:

- **מיהו צדיק ומיהו בינוני?**
הצדיק הוא מי שהפך את נפו הבהמית ועבודת ה' היא כמו דבר טבעי אצלו, ואילו מהותו של הבינוני היא כפיית הרצונות.
- **איך אנו מוצאים בחיים שלנו את עבודת הבינוני?**
כאשר אנו מקיימים מצווה או הנהגה טובה או כשאנו מתגברים אל תאוה ואנו כופים את רצונותינו - אנו עובדים את עבודת הבינוני.

נקודות למחשבה

לא להבהל אם עדין אין כל רצוננו רק לעבוד את ה' - אנחנו נמצאים בזה בשורה אחת עם ה'בינוני', שעבודתו היא ב'אתכפא'.

שיעור מס' 2 תפקידנו להלחם

א. פתיחה:

נפתח בסיפור ידוע בשם הרבי הרי"צ (דרוש מקור):

פריץ אחד הזמין אליו את אחד מהאכרים העובדים בשדה ושאל אותו מהי עבודתו. תיאר לו האיכר כיצד הוא מניף את המגל וקוצר את התבואה, ואחר כך עום אותה בערימות ומעמיס על העגלה. הציע לו הפריץ לעשות את אותו הדבר - להניף את המגל, להניע את הידים בתנועה של איסוף והערמה - אך לעשות זאת בתוך ביתו של הפריץ, בלי לקצור תבואה ממשית, רק לעשות 'כאילו', ולקבל את מלא המשכורת ממש כמו העבודה בשדה.

בתחילה שמח האיכר על שנחסכה ממנו העבודה המייגעת בשמש הקופחת והסכים ברצון, אך לאחר כמה שעות כאלו - התחרט וויתר על המשרה. הוא הסביר לפריץ שאי אפשר לעבוד כך, כשלא נראה שלעבודתו יש איזו שהיא משמעות.

אחרי שהסברנו בשיעור הקודם את מדרגתו של הבינוני, שמצד טבע נפש הבהמית שלו הוא נמשך גם לתענוגות העולם הזה, ועליו תמיד לכפות את עצמו כדי לעשות את רצון ה' - עולה מיד השאלה: מדוע? למה עשה ה' ככה שיהיה על הבינוני תמיד להלחם עם עצמו כדי לעשות את רצון ה'? האם לא היה טוב יותר אם כל עניני עבודת ה' היו באים אצלו באופן טבעי?

ב. השאלה: מהי המטרה בעבודה כזו?

נראה כעת את השאלה בלשונו של אדמו"ר הזקן:

להבין מעט מזעיר תכלית בריאת הביטנים וירידת נשמותיהם לעו"ה, להתלבש בנפש הבהמית שמהקליפה וס"א, מאחר שלא יוכלו לשלחה כל ימיהם ולדחותה ממקומה מחלל השמאלי שבלב שלא יעלו ממנה הרהורים אל המוח,

כי מהותה ועצמותה של נפש הבהמית שמהקליפה היא בתקפה ובגבורתה אצלם בתולדותיה, רק שלבושיה אינם מתלבשים בגופם ככ"ל,

וא"כ למה זה ירדו נשמותיהם לעו"ה? ליגע לדיק ח"ו להלחם כל ימיהם עם היצר ולא יכלו לו?

ותהי זאת נחמתם לנחמם בכפליים לתושיה ולשמח לבם בה השוכן אתם בתוך
תודרתם ועבודתם

(תניא פרק ל"ה)

לשאלה זו מספר הבטים, אפשר לשאול זאת על כמה פרטים בעבודת האיתכפא ולענות
על כך על כל ענין לגופו, ובשיעור זה נתמקד בשאלה כפי שהיא ניכרת מהמשל האמור:
אנו מבינים מהי עבודתו של הצדיק, הוא הרי ממלא את רצון ה' בעולם ומביא לידי פועל
את הכוונה העליונה בלימוד התורה ובקיום המצוות בשלימות. אך מהי התכלית והמטרה
בעבודה של אדם שתמיד צריך לכפות את עצמו? האם יש משמעות ותוכן בהתגברות
התמידית הזו? האם היא חשובה ומביאה לתועלת?

ג. זוהי תכלית בריאת העולם

כדי להבין את המטרה ב'בריאת הבינונים', אותם אלו שהאתכפא היא מרכז עבודת ה'
שלהם, עלינו להקדים בקצרה את תכלית בריאת העולם כולו.

החסידות מאירה את הסיבה שלשמה נברא העולם באור חדש. נקדים ונראה את לשונו
של אדמו"ר הזקן בזה:

והנה, מודעת זאת מאמר רז"ל, שתכלית בריאת עולם הזה הוא ש'נתאוה הקב"ה
להיות לו דירה בתחתונים".

. . והנה, תכלית השתלשלות העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה אינו בשביל
עולמות העליונים, הואיל ולהם ירידה מאור פניו ית,

אלא התכלית הוא עולם הזה התחתון. שכן עלה ברצונו ית, להיות נחת רוח לפניו
ית "כד אתכפא סטרא-אחרא ואתהפך חשובא לטהורא", שיאיר אור ה' אין סוף
ברוך הוא במקום החשך והסטרא אחרא של כל עולם הזה כולו, ביתר שאת ויתר
עז ויתרון אור מן החשך מהארתו בעולמות עליונים.

(תניא פרק ל"ו)

נאמר במדרש - "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים". ומבואר בחסידות שבמשפט
זה טמון גם מקור הכוונה האלקית בבריאת העולם, וגם אופן העבודה כדי להשלים את
הכוונה:

"נתאוה" - הרצון העליון לבריאת העולם מכונה בשם 'תאוה' כפי הסברו של הבעש"ט
- "אויף א תאוה איז קיין קשיא" - על תאוה אין שום קושיות. כלומר: כשם שכאשר
האדם מתאוה תאוה אין טעם לשאול אותו מדוע הוא מתאוה לזה, כי לא תמיד התאוה
קשורה לאיזה הסבר ודבר מועיל שמצא האדם בדבר התאוה, כך להבדיל אצל הקב"ה

הרצון לבריאת העולמות מגיע ממקום שלמעלה מהסברים ואי אפשר לשאול "מדוע הוא רצה כך".

הסיבה שמוכרחים לומר כך היא מפני שהקב"ה מרומם מכל דבר וענין ואי אפשר לומר שדבר מסוים יועיל לו או ימלא איזה צורך שלו, שהוא שלם ומושלם ונעלה מכל עניני המציאות, אלא שכך עלה ברצונו ממקום עמוק כל כך שלמעלה מכל ההסברים.

ואל כן אין לשאול "מדוע הוא רצה", אבל בהחלט יש לשאול "מה בדיוק הוא רצה", כדי שנדע מה תפקידנו במילוי הרצון הזה.

"דירה בתחתונים" - הקב"ה רוצה לשרות בעולם הזה כמו אדם שגר בדירה, שכאשר האדם הוא בביתו - הוא נמצא בהתגלות ובצורה 'טבעית', שלא כמו ביציאתו לרחוב - אז הוא צריך להתלבש כפי מזג האוויר ולפי תנאי המקום, להתאים את עצמו אל החוץ.

והיכן הוא המקום בו יאיר הקב"ה כמו שהוא, בלי שום כיסויים - "בתחתונים", המקום שמצד עצמו מעלים ומסתיר על מציאותו של הקב"ה, ורק שהיהודי בעבודתו מתגבר על החושך וכך מכריח את העולם שלמרות ההעלם וההסתר שלו - יעשה לדירה לו ית'.

וכך מובן שהעבודה של יהודי לכפות את רצונותיו לרצון ה' היא חלק משמעותי בכוונת הבריאה: התכלית שאליה נתאוה הקב"ה היא שהדירה תבנה דוקא במקום שמצד עצמו אינו מסכים לגילוי אלקות, 'דירה' - דוקא - בתחתונים'.

ד. מקומה של האתכפיא בעשיית הדירה

וכך מודגשים הדברים במאמר הידוע של הרבי הרי"צ - באתי לגני:

והענין הוא דהנה תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות, דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, שיהי גילוי אלקות למטה ע"י עבודת האדם, ע"י אתכפיא ואתהפכא, דנשמה תרד למטה להתלבש בגוף ונה"ב, והם יעלימו ויסתירו על אור הנשמה, ובכ"ז תפעול הנשמה בידור וזיכוך הגוף ונה"ב, וגם חלקו בעולם.

זהו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוך באו"א, והוא ע"י העבודה בעבודת הבידורים בבחינת אתכפיא ואתהפכא, וכמאמר בד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין.

(באתי לגני להש"י)

הדרך לעשות לו ית' דירה - היא ע"י אתכפיא ואתהפכא. האתכפיא - מכריחה את העולם לכופף את עצמו לרצון ה', והאתהפכא - היא השלב שבו העולם השתנה ומתאים כבר לגילוי האלקי.

ובלקוטי תורה מסביר רבינו הזקן באותיות פשוטות את מקומה של עבודת האיתכפא בהכנת העולם לדירה לו יתברך:

ואיך ממשיכים גילוי זה ודירה זו בתחתונים? הוא ע"י בח' אתכפא ואתהפכא. כמשל המלך ב"ו שרוצים לעשות לו דירה נאה, שצריכים לפנות ההיכל מכל לכלוך ושינוף בו, ואח"כ לסדר שם כלים נאים מטה ושולחן כסא ומנורה. כן עבודת האדם כמ"ש ויניחוהו בג"ע לעבדה ולשמרה, ואח"כ לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה ל"ת דהיינו ה"ל"ת הם לבער הרע, "ובערת הרע מקרבך", שלא יהיה שום לכלוך ושינוף ח"ו, והמ"ע הם עד"מ תיקון וסידור כלים נאים, שע"ז יהיה הדירה בתחתונים שהוא ענין גילוי והמשכת אור א"ס ב"ה למטה (לע"ל, ועתה ההמשכה בהעלם).

(לקו"ת בלק ע, ג)

לפי המשל מהכנת הדירה למלך מובן ששלב האיתכפא הוא שלב הכרחי שאי אפשר לדלג עליו:

אם ינסה אדם להכניס אל הבית את הרהיטים והכלים הנאים לפני שניקה את הבית מלכלוך ואשפה - לא יזכו לראות את יופיים של הכלים מחמת הלכלוך וגם הם עצמם עלולים להתלכלך ולהתקלקל.

וכך בנמשל:

אין אפשרות מיד מתחילת העבודה לשנות את עצמנו שנאהב ונסכים לרצון ה' או לשנות את העולם שיתקבל אצלו גילוי האלקות, כי בתחילה הנפש הבהמית והחלק שלנו בעולם מלאים בכללך, לכלוך של ישות תאוות ורצונות עצמיים, שצריכים לכופף אותם לרצון ה', ובהם אנחנו 'מנקים' את עצמינו ואת העולם מלכלוך שבהם, ואח"כ יש מקום להוסיף גם 'קישוטים'.

אין כאן המקום להאריך בזה, אלא זו נקודה שתודגש יותר בשיעורים הבאים, אבל מן נכון להזכיר גם כן את העובדה שגם ביחס לאתהפכא, אף ששניהם הכרחיים כאמור לדירה בתחתונים, הנה במדה מסוימת יש מעלה באתכפא.

והנה החילוק שבין שתי העבודות דאתכפא ואתהפכא היא גם בההמשכה שנמשכת על ידם. שההמשכה שע"י העבודה דאתכפא היא נעלית יותר מההמשכה שע"י העבודה דאתהפכא, דכד אתכפא סט"א (אתכפא דוקא) אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, המשכת וגילוי עצמות ואו"ס שלמעלה משייכות לעולמות, שלכן נקראת המשכה זו בשם אסתלק, לפי שהוא גילוי האור שבבחינת רוממות.

(באתי לגני תש"ל)

נקודת הדברים היא (כפי שמבואר בכמה מקומות, וראה באריכות ד"ה באתי לגני תשכ"ט בסופו), שאנו רוצים שהדירה תהיה לקב"ה עצמו, כלשון המפורסם 'דירה לו' - לעצמותו, הנה כאן נוגעת העובדה שעבודת האתכפא מגיעה וממשיכה אור נעלה יותר.

ה. הפעולה ע"י כל אתכפא פרטית

לפעמים אנו עלולים לחשוב שאין משמעות לפעם האחת והיחידה שאנו דוחים את המחשבה או התאוה הבלתי רצויה. הרי כל כך הרבה מעשים נעשים בעולם בכל רגע, ועד כמה יכולה להיות חשובה ההתגברות הקטנה שלי כעת.

אדמו"ר הזקן שולל את המחשבה הזו בתכלית:

ובכל דחיה ודחיה שמדחהו ממחשבתו אתכפא ס"א לתתא ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא ואתכפא ס"א דלעילא המגביה עצמה כנשר לקיים מ"ש אם תגביה כנשר וגו' משם אורידך נאם ה' וכמו שהפליג בזהר פ' תרומה בגדל נחת רוח לפניו ית' כד אתכפא ס"א לתתא דאסתלק יקרא דקב"ה לעילא על כולא יתיר משבח אחרא ואסתלקות דא יתיר מכולא וכו'.

ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא ידע לבבו מאד גם אם יהיה כן כל ימיו במלחמה זו כי אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאתכפא לס"א תמיד.

(תניא פרק כ"ז)

ההתקדמות שלנו לדירה בתחתונים תלויה בעבודתו של כל אחד ואחד. והרבי בשיחותיו הרבה והדגיש ש'אין אתנו יודע עד מה' ותמיד יתכן שהמעשה האחד שלנו, או הדיבור והמחשבה, יהיו הדבר שיכריע את הכף ויביאו את הגאולה השלימה.

ועלינו לזכור שכך הוא גם לגבי כל אתכפא ואתכפא:

לאחר שהבנו שעבודת האתכפא היא חלק בלתי נפרד מהכנת העולם לדירה לו ית' - נזכור בכל פעם שהיצר הרע מעלה לנו איזו תאוה או מחשבה לא רצויה שכעת יש לנו את ההזדמנות להוסיף עוד צעד בקירוב הגאולה, ואולי אף ה'אתכפא' הזו תהיה הדבר שיכריע את הכף לגאולה השלימה!

וכפי שמודגש בלשונו של אדמו"ר הזקן, כל כפיה וכפיה דוחה את כללות הסטרא אחרא ופועלת שינוי בכל העולמות!

ו. מסקנת הדברים

נבחן את עצמנו האם הבנו נכון את הדברים:

- מהי תכלית בריאת העולם על פי ביאור החסידות?
לעשות לו יתברך דירה, ודוקא בתחתונים. לעשות דירה בתחתונים פירושו - להיות דוקא במקום שאינו מעוניין בגילוי אלקות ולשנות אותו ע"י עבודה של אתכפא ואתהפכא.
- מה מקומה של האתכפא בעבודת הדירה בתחתונים?
היא פועלת את נקיון הדירה לקראת כניסתו של המלך, ואף ממשיכה המשכה נעלית מאד, וכך מביאה את מלכו של עולם לדירתו.

נקודות למחשבה

מהאמור כאן למדנו שיש משמעות רבה בעבודת האתכפא בכללותה, ואפילו בכל אתכפא פרטית, שזו הדרך לכפות את כללות הסט"א שבעצמנו ושבועולם, לעשות דירה בתחתונים ולהביא את המשיח.

נזכור שגם אם בעצמנו אנו לא רואים שינוי והתקדמות, הרי שאנחנו חלק מהמטרה גדולה - בונים לקב"ה דירה ע"י אתכפא סט"א!

